

HİKMET BAYUR'A CEVAP

6 Mayıs 1948 tarihli Kudret gazetesinde çıkan “Kürsü Hüriyeti” başlıklı yazınızdan sonra gene Kudret’te 5 Haziran 1948’de çıkan “Aldatıcı Bağımsızlık” adlı yazınızı şahıslarımızı ilgilendirmeleri bakımından okuduk. Neticesi, dönüp dolaşp, kötü niyetli politikacıların uzun zamandan beri kullanageldikleri bir usule dayanmakla beraber, sizin iyi niyetinize inanmak istediğimiz için bu yazılarınızda ileri sürdüğünüz fikri münakaşa edeceğiz.

Birinci yazınızda “Ankara Üniversitesinin solcu denilen profesör ve doçentleri yüzünden çıkan tartışmalar ortaya önemli bir mesele attı ve bu iş kolayca kapanacağı benzemiyor” diyerek söze başlıyorsunuz. Asıl bahsimize girmeden önce hemen söyleyelim ki bu tartışmalar bizde sadece ümit, cesaret ve sevinç uyandırıyor. Çünkü bu tartışmalar memleketin istikbali ile alâkalı bazı ana davaların belirip aydınlanmasına imkân veriyor. Bunlar, inkılâpla irticain, istibdatla hüriyetin, softalıkla laikliğin, ırkçılıkla gerçek milliyetçiliğin, kanunla zorbalığın, ilimle demagojinin çarpışması davalarıdır. Halbuki siz meselenin “Kürsü Hüriyeti mi, beşinci kola karşı memleketin emniyetini sağlamak zarureti mi?” şeklinde vaaz ediyorsunuz. Böylece, bugünkü karışık siyasî şartlardan kendi hesaplarına faydalanmak isteyenlerin mugalatasına, her halde farkına varmadan, yardım etmiş oluyorsunuz. Halbuki ortada, biri veya öteki tercih edilecek birbirine zıt böyle iki şık yoktur; kürsü hüriyetini müdafaa edenler memleketin emniyetini bu hüriyete feda etmeyi asla düşünmüyorlar; bilâkis bu emniyetin fikir ve öğrenim sahasına düşen kısmının mesuliyetsiz kimse-lerin dedikodu ve mugalatalarıyla değil, ancak kürsü hüriyeti ile ve üniversitenin kendi organları vasıtasıyla sağlanabileceğini müdafaa ediyorlar.

İkinci yazınızda evvelâ, B.M.M. Millî Eğitim Komisyonunun Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki muhtelif enstitülere ait kürsüleri kaldırmak isteğini şiddetle tenkit ederek böyle üniversite muhtariyeti olamayacağını söylüyorsunuz ve “Kamutay ve onun Millî Eğitim Komisyonu, her yılın bütçesini yaparken üniversitelerin kürsüleri ve her türlü işlemleri üzerinde tesirde bulunmaya ve istedikleri olmazsa parayı kısmıya kalkıştırlarsa üniversiteler bağımsız kılınmış olmaz, yalnızca onların idaresi sorumlu bir eğitim bakanından sorumsuz bir Kamutay Komisyonuna geçmiş olur. Yani bu işte bir perde arkası siyasası ile karşılaşmış bulunuyoruz; üniversitenin türlü kurullarında çalışanlar da birer kukla durumuna düşmüş olurlar” diyorsunuz. Çok güzel bir müşahede. Fakat hemen bu müşahadenizin arkasından şöyle diyorsunuz: “Millî Eğitim Komisyonunun üniversite üzerinde ilk baskısının hayırlı bir iş için yapılmış olduğunu inkâr edemeyiz. Bütün dünyaya, fakat bilhassa bizim yurdumuza karşı çok kötü ihtiraslara perde vazifesini gören komünistliğin çirkinliğini -uğradıkları bütün isnatlara rağmen- bir türlü açıkça bağırarak bu lekeyi üzerlerinden atmıya çalışmıyan bir kaç kişinin kürsülerinden uzaklaştırılmış olmasında sözü geçen komisyonun ne kadar payı varsa o kadar övülmiye değer iş

görmüş demektir.”

Bu kadar mütenakıs iki fikri bir çırpıda nasıl yazdığınıza hayret etmemek kabıl değil... Sizin kelimelerinizle, “perde arkası siyasa yapmak” ve “üniversitelerin kürsüleri ve her türlü işlemleri üzerinde tesirde bulunmak” ne demektir? Kanunî ve nizamî yolları bırakıp dolambaçlı ve muvazaalı yollardan giderek üniversiteden, istenilmeyen dersleri kaldırmak veya şahısları uzaklaştırmak demek değil midir? Şu halde bizzat Millî Eğitim Komisyonunun geçmiş olan Üniversiteler Kanunu’na göre bizi üniversiteden çıkarabilecek makam ancak Üniversitelerarası Kurul iken ve bu Kurul bizim değil ihracımıza, herhangi bir disiplin cezasına maruz kalmamıza bile cevaz vermemişken, şimdi aynı Eğitim Komisyonunun bu kanunî işlemi ve kararı hükümsüz bırakmak teşebbüsünün, “bir perde arkası siyasası” olduğunu nasıl görüyorsunuz? Komisyonun kadrolarımızı lağvetmeye teşebbüsü “istedikleri olmazsa parayı kısmıya kalkışma” ve böylece [“]üniversite kürsüleri ve her türlü işlemleri üzerinde tesirde bulunma” hareketinin gün gibi açık bir misali değil midir?

Bize yapılanların “isnat”lar olduğunu kendiniz yazıyorsunuz. Sonra da bir komisyonun, kanunî delil ve mesnetlere dayanarak kanunî yollardan değil de, “isnat”larda bulunarak kadro lağvetme yoluyla üç öğretim üyesini vazifelerinden uzaklaştırmıya kalkmasını “övülmiye değer” buluyorsunuz. Sizce, kanunî işlemler ve kararlar değil de, isnatlar mı mühimdir? İsnatlarla üç öğretim üyesinin kadrolarını lağv etmek, bu suretle üniversitelerin en yüksek organının bir kararını hiçe indirmeye kalkışmak, “üniversitelerin bağımsız kılınmış” olmasıyla sizce kabili telif midir?

Bize yapılan isnatları reddetmiye çalışmamışız. Olup bitenlerden çok habersiz görünüyorsunuz Bay Hikmet Bayur. Komünist tahrikçiliği iddiasıyla bize belirli ve müşahhas olarak ne isnat edilmişse derhal reddettik ve bu isnatların doğru olmadığını isbat eyledik. Meselâ, bize yapılan hücumlara temcit pilavı gibi ısıtılıp ısıtılıp öne sürülen, eski içişleri bakanının o malûm beyanatında bize yöneltilen ithamları red ve bunların doğru olmadığını isbat eyledik. Bize, “Konferanslarınızda şunu demişsiniz, derslerinizde böyle söylüyormuşsunuz, talebe üzerinde şöyle tesiriniz oluyormuş, filan gezintiye gitmişsiniz, filan konuda filan yazmışsınız” gibi yapılan bütün ithamlara açık, kesin cevaplar verdik. Bunu, gazetelerdeki açıklamalarımızda, tahkikatlardaki ifadelerimizde tekrar tekrar yaptık. Eğer “durumumuzu açıklamak”la size karşı hesap vermeyi anlıyorsanız, size olan bütün saygımıza rağmen, bunda maalesef yanıldığınızı, aşağıda arzedeceğimiz sebeplerden ötürü, söylemiye mecburuz.

Birinci yazınızda bir taraftan “bu iş kolayca kapanacağı benzemiyor” derken diğer taraftan da, biz komünizmi kötü bildiğimizi açıkça söyler ve yazarsak aleyhimizdeki tartışmalara son verilebileceğini söylüyorsunuz. Bu son hükmünüzde samimî iseniz, demek, siz bizim maruz kaldığımız isnat ve iftiraların, haksız ve yolsuz muamelelerin hep belirli politik maksatlarla hareket eden, sizin tabirinizle “perde arkası siyasası” yapan kimselerin tesir ve tahrikiyle olduğunu hala anlayamamışsınız. Hayır, Sayın Bayur, biz ne söylesek ve yazsak aleyhimizdeki tartışmalar sona ermez, çünkü:

Yıllardan beri bizi üniversiteden uzaklaştırmıya uğraşan bir zümre vardır. Bu zümrenin elinde geniş neşir vasıtaları olduğu gibi, mensuplarından bir çoğu da bugün nüfuzlu mevkilerde bulunuyorlar. Maruz kaldığımız haksız ve yolsuz muame-

leler de hep bunların tesir ve tahrikiyle olmuştur. Son zamanlarda bu tesir ve tahrik, üniversiteye doğrudan doğruya baskı ve müdahale şeklini almıştır. Hadiselerin, sizin merak buyurup tetkik ve tahkik etmediğiniz mahiyetini biz kovuşturmalardaki müdafaalarımızda müteaddit defalar açıkça ve teferruatıyla belirtmiş bulunuyoruz. Burada meselenin ancak esasına işaret edebiliriz: Atatürk inkilâbıyla ve memleketimizin ilerleme ve yükselme hamlesiyle telif edilemeyecek bir ideolojisi ve kendi aralarında sıkı bir tesanüdü olan bir gruplaşmanın mevcudiyeti, ilk defa olarak bizim yazılarımızda açığa vurulmuş ve bunların fikirleri tenkide uğramıştı. Bunlar gerçek milliyetçiliği, turancılık, ırkçılık, bölgecilik şekline sokmuş, millet bütünlüğü içinde imtiyazlı zümreler yaratmak istiyen; ağalığın, “seçkinler saltanatı”nın, totaliterliğin müdafii ilim; zihniyetine ve metoduna ve insanlığın kültür hazinesine geçmiş klasik eserlere düşman olacak kadar geri zihniyetli kimselerdir. Onlarla aramızdaki zihniyet farkı, ilim, sanat, edebiyat, terbiye, ahlâk mevzularıyla ilgili memleket davalarının tartışmasında daima belirmiştir. İşte bu zümrenin mensuplarından bir kısmı, bilhassa son beş altı sene zarfında, idarî ve siyâsî mekanizmada nüfuzlu mevkiiler elde etmişlerdir ve bu nüfuzlarını sistemli bir şekilde, her vasitadan istifade ederek, aleyhimize kullanmışlar ve kullanmaktadırlar.

Hakkımızdaki soruşturma ve kovuşturmalar hep lehimize netice verdikçe bu zümrenin mensupları, yeni yeni kışkırtma yolları aradılar ve giriştikleri mücadeleyi umumî efkâr önünde yürütebilmek için nihayet şu silaha sarıldılar; “Neden biz komünist değiliz demiyorlar?” Halbuki bu propagandayı yapan aynı kimseler, komünistler gerekirse komünistliklerini inkâr da ederler, başlarına sarık bile sararlar, milliyetçi görünürler ilh. de diyorlar. İnanmıyacıklarını peşinen ilân ettikleri bir cevabı öyleyse neden ısrarla ister görünüyorlar? Bu bir şantajdan başka bir şey değildir. Nitekim, geçmişte de komünistlikle itham edilen kimseler olmuştur ki, bunu şiddetle reddettikleri halde yine onlarla uğraşmaktan vaz geçilmemiştir. Esasen bizden asıl istedikleri de bu değildir. Komünist tahrikçiliği, emperyalizm ajanlığı gibi umumî, müphem, fakat kuşkulandırıcı sözlerle koparılan gürültü, asıl maksadı gizlemek için salıverilen bir sis perdesidir. Aslında bu politikacıların düşman oldukları şey, kendi dar kafaları ve geri zihniyetleriyle anlıyamadıkları bütün demokrasi, ilerilik ve insanlık fikirleri ve her şekliyle düşünme ve ilim hürriyetidir.

Onların neden böyle hareket ettiklerini anlıyoruz, fakat sizin gibi uzun yıllar politika hayatında tecrübe kazanmış ve yine uzun yıllar profesörlük etmiş entelektüel bir kişinin böyle politik şantajların tesirinde kalmaması gerekirdi, bay Hikmet Bayur. Siz ki bu memlekette demokrasinin ferdin kendi kanaatine sahip olması hakkının müdafaasını yapanlardansınız. “... bu gibi kimseler komünistliği kötü bildiklerini... açıkça yazar ve söylerlerse onlar aleyhindeki tartışmalara son vermek bizce doğru olur” diyeceğinize, “onlar hakkında yetkili makamlarca yapılan soruşturma ve kovuşturmaların seyrini tamamlamasını bekleyelim, kanun dışında isnat ve hükümlerle vatandaşların haysiyet ve hayatlarıyla oynamayalım” demeniz lâzım gelirdi. Zira demokrasi, kanun çevresi içinde ferdin hürriyetinin ve haklarının tanınması değilse, ya nedir? Demokrasiyi bir tarafa da bıraksak, devlet ve siyâsî ve sosyal nizam mefhumları, fert ve müesseselerin hareketlerini kanun ve kaidelere göre ayarlamaları manâsını tazammum etmez mi? Kanunların ve kanunî selâhiyetlerin dışında

herhangi bir ferdin veya zümrenin, kendine göre “ıkrar-ı iman” beyannamesi tertip edip, “imzala, yoksa vatan haini, millet düşmanısın” diye şerefli vatandaşları tehdit etmesini hukuk mefhumuyla, kanun, nizam anlayışıyla acaba nasıl telif ediyorsunuz? Bu çeşit talepler ve tehditler, Ortaçağ Enkisizyon mahkemelerindeki metodların keyfi ve zorba hareket tarzının ta kendisidir.

Bu mesele bir vatandaş hukuku meselesidir. Nasıl ki bizim üniversiteden uzaklaştırılıp uzaklaştırılmamamız meselesi de, sadece üç öğretim üyesinin vazifeden çıkarılıp çıkarılmaması gibi alelâde bir hadise değildir. Bizim meselemiz memleketimizin demokratik gelişmesinin ne merhalede olduğunu ve ne istikamet alacağını gösterecek bir dava haline gelmiştir. Biz bunu bir prensip meselesi ve memleketin demokratik gelişmesinin bir davası olarak gördüğümüz içindir ki, siz Bay Hikmet Bayur’un -ve diğerlerinin- talep ettiğiniz tarzda bir “ıkrar-ı iman” mükellefiyetinin hiç bir vatandaşa yükletilemeyeceği kanaatindeyiz. Eğer samimiyetlerine inandığımız iyi niyetli kimselerin de bu sinsî propagandanın tesirinde kalabildiklerini müşahade etmemiş olsaydık bu açıklamamızı dahi yazmıyacaktık. Bu yazdıklarımız, yapılan şantajın mahiyetini açığa vurmaktadır.

Bizim yazılarımız, kitaplarımız, derslerimiz, bütün fiil ve hareketlerimiz apaçık meydandır. Bunlar defalarca inceden inceye tetkikten geçirilmiş ve halâ daha geçirilmektedir. Bu vaziyette bizim gizli kapaklı bir tarafımız kalmış olamaz. Bize yapılan isnatları da birer birer ele alarak hep çürüttük, kesin olarak cevaplandırdık. Eğer memleketimizin kanunları ve üniversitenin nizamları bakımından kusurlu hareket etmişsek, kanun ve nizam dairesinde harekete yetkili makamlara biz, şimdiki kadar sorulan her soruların cevabını verdiğimiz gibi, bundan sonra da veririz. Fakat bunun dışında kimsenin fikirlerimizden ve hareketlerimizden dolayı hesap sormaya hakkı yoktur. Bu gibilere hesap vermek mecburiyetinde kalmak şöyle dursun, bilâkis vermemek vazifemizdir. Zira bu, tehlikeli bir emsal teşkil eder, memleketimizin fikir ve ilim hayatı daha da şiddetli bir baskı ve korku yoluna sokulmuş olur, vatandaş hukuku diye ortada bir şey kalmaz. Vatandaşlar, hele vicdan ve fikir hürriyetini bütün genişliğile hissetmeleri gereken üniversite mensupları, vatan hainliği, yabancı emperyalizme vasıtalık gibi korkunç tehditlerle sıkıştırılıp, kanun dışında fikir ve hareketlerinin hesabını vermiye çağrıldıkları gün, bu memlekette kanun ve nizamın ortadan kalkmasına, kapkara, keyfi bir idarenin, daha doğrusu idaresizliğin hüküm sürmesine katlanmak lâzım gelecektir. Mevcut nizam ve kanunlar çerçevesinde dahi fikir ve kanaat hürriyetine yer verilmezse, Anayasanın “vicdan, düşünme, söz, yayım... hürriyetleri Türklerin tabii haklarından” diyen 70 inci maddesinin ve felsefi içtihat hürriyetini sağlayan 75 inci maddesinin ne hükmü kalır?

Bizim aleyhimizdeki tartışmalar, olsa olsa, bizim üniversiteden, hatta devlet memurluğundan ihracımızla durur, zira bizimle uğraşan ve bu tartışmaları körükleyen belirli bir zümre vardır. Ama o zaman da dava kapanır mı sanıyorsunuz? Biz ihraç edildiğimiz gün sıra başkalarına gelecektir. Dikkat ederseniz bu meselenin münakaşasına daha şimdiden bir çok başka kimseler de katıştırılmış, onlara da aynı ithamlar yapılmıştır. Ve bu böyle çorap söküğü gibi devam edecektir, ta üniversitenin, zaten çok mahdut olan muhtariyeti geri alınmıncıya veya hükümsüz bırakılmıncıya kadar... Bu zümrenin yürütmek istediği politika üniversite muhtariyeti davasını

da aşmaktadır. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, bu dar zihniyetli kimselerin kendi kafadarlarından mada kimseye tahammülleri yoktur. Bunların elinde “komünizm”, muarrizlerini yermek, “milliyetçilik” de, kendi taraftarlarını kayırmak için bir manivale haline gelmiştir.

Yabancı devlet ajanlığı, emperyalizm vasıtalığı, cemiyeti içinden çöktürmek ve daha bilmem ne gibi ithamlara gelince: bunların asla varit olmadığını burada yazmak mecburiyetinde kalmak bile bize ağır, haysiyetşiken geliyor. Bu kadar alçakça tezvirde bulunanları, sizin ve her vatandaşın nefretle tel'in etmesi lâzım gelir. Zaten, böyle bir şeyin varit olmadığını, bu isnatları ağızlarında geveliyenler de gayet iyi biliyorlar. Varit olsaydı, bu kadar dolambaçlı, tahrif ve tezvir yollarına sapmazlardı, mesele çok basitleşirdi. Bu tezvirler karşısında içimizde kabaran büyük, yakıcı nefret dalgasını yatıştırmak çok güç oluyor. Kendi karanlık maksatlarını ve sinsî faaliyetlerini milliyetçilik perdesiyle maskeleyerek şerefli vatandaşların vatan ve milletseverliğini şüpheli göstermek, onları bu hususta sigaye çekmek hakkını bu efendiler nereden almışlardır?

Ne hazin bir tecellidir ki, milliyetçiliği, halkçı, devletçi, laik ve inkılâpçı olan ve bunu anayasasının başına geçiren bir memlekette yirminci asrın ortasında, üniversite öğretmenleri solcu görüş ve fikirlerde olmakla suçlandırılıyor ve bununla da kalmayıp bu suçlandırma millet düşmanlığı, vatan hainliği isnadına kadar götürülebiliyor. Bugünkü dünya ahvalinin karışıklığı, memleketin karşılaştığı iktisadî güçlükler ve bunların memlekette tabii olarak yarattığı endişeler körükleniyor ve yukarıda mahiyetlerini açıkladığımız bütün o sinsî maksatlı kimseler bu endişe psikolojisini düşman oldukları şahıslar üzerinde mihraklaştırıp istismar ediyorlar; kütle histerisi yaratmak, gençliği kendi politikalarına alet etmek istiyorlar. Bir cemiyette zihinlere bir kere korku ve endişe hâkim oldu mu, mantık, rasyonel ve objektif düşünüş kabiliyeti felce uğrar. Karanlık maksatlar güden politikacılar için mükemmel bir sisli hava meydana gelir. Bu sisli havada onlar, demagojilerini varsın yap-sınlar; ama hâlâ imzasında üniversite profesörlüğü etmiş olmanın itibarını taşıyan siz Hikmet Bayur'un daha etraflı ve derin düşünerek, yalnız politika adamı sıfatı ile değil, biraz da üniversite mensubu sıfatıyla yazmanızı beklerdik.

Prof. Pertev Boratav

Doç. Behice Boran

Doç. Niyazi Berkes

[? 1948]

Tarih Vakfı TİP Arşivi